

Ажибаева Г.М.,
доцент, менеджмент магистрі
gulzhan121983@mail.ru

*Академик З.Алдамжар атындағы
Қостанай әлеуметтік- техникалық
университеті,
110000 Қостанай қ., Кобыланды Батыр даңғылы, 27*

ҚАЗАҚСТАНДА КЕДЕЙЛІКТІҢ ДЕҢГЕЙІН ТӨМЕНДЕТУ ҮШІН ҚАРЖЫЛЫҚ ЖОСПАРЛАУ

***Андатпа.** Мақалада қаржылық жоспарлаудың Қазақстан Республикасындағы кедейлік деңгейін төмендету құралы ретіндегі рөлі қарастырылады. Негізделген экономикалық шешімдер қабылдаудың және қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізудің негізгі факторы ретінде халық арасында қаржылық сауаттылықты дамытудың маңыздылығына баса назар аударылады. Қаржылық білімнің төмен деңгейіне, ұзақ мерзімді жоспарлау дағдыларының болмауына және жеке және отбасылық бюджеттерді тиімсіз басқаруға байланысты ағымдағы мәселелер талданады. Статистикалық деректер мен әлеуметтанулық зерттеулер негізінде азаматтардың қаржылық мінез-құлқы мен кедейлікке ұшырау қаупі арасындағы қатынастар ашылады.*

***Түйін сөздер:** Қаржылық жоспарлау, қаржылық сауаттылық, кедейлік деңгейі, қаржылық қарыз, қаржылық тұрақсыздық, қарыз жүктемесі.*

Кіріспе

Қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайларда кедейлік проблемасы әлемнің көптеген елдері, соның ішінде Қазақстан Республикасы үшін шешуші мәселелердің бірі болып табылады. Кедейлік деңгейін төмендету бойынша мемлекет қабылдаған шараларға қарамастан, халықтың едәуір бөлігі табыстың тұрақсыздығынан, қаржылық сауаттылықтың төмен деңгейінен және жеке қаржыны тиімді басқару дағдыларының болмауынан туындаған қаржылық қиындықтарға тап болып отыр.

Кедейліктің алдын алудың тиімді құралдарының бірі-кірістерді, шығыстарды, жинақтарды және инвестицияларды саналы басқаруды қамтитын қаржылық жоспарлау. Қаржылық жоспарлау дағдыларын дамыту тұрақты қаржылық әдеттерді қалыптастыруға ықпал етеді, азаматтарға артық қарыздан аулақ болуға, ықтимал экономикалық тәуекелдерге дайындалуға және ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бұл тақырып инфляцияға, экономиканы цифрландыруға және халықтың жекелеген санаттарының — жастар, қарттар, әйелдер және ауыл тұрғындары сияқты әлеуметтік осалдығына байланысты күшейіп келе жатқан сын-қатерлер аясында ерекше өзектілікке ие болады. Бұл тұрғыда қаржылық қызметтердің инфрақұрылымын дамыту ғана емес, сонымен қатар халықтың жеке қаражатты басқарудың сауатты тәсілінің қажеттілігі туралы түсінігін қалыптастыру маңызды.

Мақаланың мақсаты - Қазақстандағы кедейліктің алдын алу тетігі ретінде қаржылық жоспарлаудың маңыздылығын талдау, оны енгізу жолындағы бар кедергілерді анықтау, сондай-ақ халықтың қаржылық тұрақтылығын арттыру бойынша ұсынымдар әзірлеу болып табылады.

Әдістеме

Бұл зерттеу сандық және сапалық талдау әдістерін қамтитын кешенді тәсілді қолданады. Бұл қаржылық жоспарлаудың Қазақстандағы кедейлік деңгейіне әсерін жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді. Зерттеу нысаны-кедейлік қаупі бар үй шаруашылықтары мен әлеуметтік топтар. Тақырып қаржылық жоспарлау процестері мен құралдары, сондай-ақ олардың азаматтардың қаржылық тұрақтылығына әсері болып табылады.

Қаржылық сауаттылық саласындағы мемлекеттік бағдарламалар мен стратегиялардың кедейлікті төмендету жөніндегі мемлекеттік саясаттың басым бағыттарын анықтауға мүмкіндік берді. Сондай-ақ олардың қаржылық сауаттылығын, бюджеттік әдеттерін бағалау және қаржылық жоспарлаудың маңыздылығын түсіну мақсатында әртүрлі әлеуметтік топтардың (соның ішінде жастар, зейнеткерлер, жұмыссыздар, әйелдер және ауыл тұрғындары) өкілдері арасында онлайн сауалнама жүргізілді.

Зерттеудің жұмыс гипотезасы ретінде халықтың қаржылық жоспарлау деңгейінің жоғарылауы кедейлікке, әсіресе осал әлеуметтік топтарға түсу ықтималдығын төмендетеді деген болжам жасалды. Сонымен қатар, зерттеуде белгілі бір шектеулер бар, олардың ішінде үй шаруашылығы деңгейіндегі егжей-тегжейлі деректерге шектеулі қол жетімділікті, сондай-ақ көп компонентті әлеуметтік құбылыс ретінде қаржылық сауаттылықты өлшеудің күрделілігін атап өтуге болады.

Әдебиетке шолу

Қазақстанда қаржылық сауаттылық және оның кедейлік деңгейін төмендетудегі рөлі мәселесі мемлекеттік органдар тарапынан да, ғылыми қоғамдастық тарапынан да көбірек назар аударылуда. Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі жүргізетін тұрақты зерттеулер халықтың қаржылық сауаттылық индексі соңғы жылдары шамамен 40-41% тұрақты түрде өзгеріп отырғанын көрсетеді. Бұл индекс жеке қаржыны басқаруды, қаржылық қызметтерді пайдалануды және қаржы жүйесі туралы хабардар болу деңгейін қамтиды. Сонымен қатар, ең әлсіз буын өз қаражатын тиімді басқару мүмкіндігі болып қала береді, бұл осы саладағы білім беру бағдарламаларын күшейту қажеттілігін көрсетеді.

Мемлекет әртүрлі жас топтары мен әлеуметтік топтарға арналған оқыту курстары бар ұлттық бағдарламаны қоса алғанда, қаржылық сауаттылықты

арттыру жөніндегі бағдарламаларды белсенді іске асыруда. Сияқты онлайн платформалар мен мобильді қосымшалар құрылды FinGramota.kz, бұл өзін-өзі оқытудың пайдалы материалдары мен құралдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Осы бастамалардың арқасында халықтың жеке бюджетті басқару және қаржылық жоспарлау мәселелеріне тартылуы артып келеді.

Freedom Life сияқты ұйымдар жүргізген зерттеулер көрсеткендей, Қазақстан азаматтарының көпшілігі үнемі ақша жинайды, алайда аз ғана пайызы банктік депозиттерді немесе сақтандыру өнімдерін пайдаланады. Бұл қаржылық жоспарлаудың мінез-құлық аспектілері қосымша назар аударуды қажет ететіндігін көрсетеді. Халықаралық зерттеулердің деректері бойынша Қазақстан ТМД елдері арасында қаржылық сауаттылықтың жалпы деңгейі бойынша көшбасшы орынға ие, алайда білімді тәжірибелік қолдану деңгейі салыстырмалы түрде төмен болып қалуда.

Адамдар көбінесе қаржылық қызметтер мен ақпаратқа қол жетімділігі шектеулі ауылдық жерлерде қаржылық сауаттылықтың маңызы зор. Зерттеулер көрсеткендей, мұндай жағдайларда қаржыны басқарудың тәжірибелік тәжірибесі шешуші рөл атқарады, ал ресми білім әрқашан қаржылық құзыреттіліктің жоғары деңгейіне кепілдік бермейді. Осылайша, ауылдық және халықтың осал топтары үшін қаржылық жоспарлау дағдыларын дамыту кедейлікпен күресте маңызды құрал болып табылады.

Қазақстанда азаматтардың қаржылық мінез-құлқы мен кедейлікке ұшырау қаупі арасында тікелей байланыс бар. Қаржылық сауаттылықтың төмен деңгейі, бюджеттік жоспарлаудың шектеулі дағдылары және ақша ресурстарын ұтымсыз пайдалану қаржылық тұрақсыздық ықтималдығын айтарлықтай арттырады, әсіресе экономикалық белгісіздік жағдайында.

Көптеген азаматтар кірістер мен шығыстардың тұрақты есебін жүргізбейді, күтпеген жағдайларға қаражат жинамайды және ұзақ мерзімді үнемдеу мақсаттары жоқ. Мінез — құлықтың бұл моделі үй шаруашылықтарын кез-келген қаржылық күйзеліске ұшыратады-жұмысынан айырылудан бастап бағаның өсуіне және бағамдық ауытқуларға дейін. Резервтік қордың болмауы немесе тіпті шағын сомаларды кейінге қалдыру әдеті отбасылардың сыртқы экономикалық күйзелістерге төзімділігін айтарлықтай төмендетеді, ал олардың төлем қабілеттілігін бағаламай несиелер мен несиелерді пайдалану қарыз жүктемесін арттырады.

Жеке қаржыны басқаруға жеткіліксіз көңіл бөлу, ұзақ мерзімді ойлау мен жоспарлау әдеттерінің болмауы кедейлікке ұшырау қаупінің жоғарылауымен тікелей байланысты.

Сауатты қаржылық мінез — құлықты қалыптастыру-бұл жеке тұрақтылыққа апаратын жол ғана емес, сонымен бірге бүкіл ел деңгейінде кедейлікпен күресудің маңызды құралы.

Соңғы үш жылда Қазақстан Республикасында халықтың қаржылық сауаттылығына және оның кедейліктің алдын алуға ықпалына арналған бірнеше маңызды зерттеулер жүргізілді. Осы зерттеулердің негізгі нәтижелері төменде келтірілген.

2024 жылы Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі Халықтың қаржылық сауаттылығының негізгі көрсеткіштеріне есеп бойынша төртінші зерттеу жүргізді. Сауалнама Республикалық маңызы бар үш қаладан және елдің барлық облыстарынан 3000 адамды қамтыды. Қаржылық сауаттылық индексі 40,5 % құрады, бұл 2022 жылғы көрсеткіштен (40,3 %) сәл жоғары және 2020 жылғы деңгейден (39,07%) едәуір жоғары. Бұл ретте халықтың қаржы жүйесі туралы хабардар болу деңгейі 42,8% -. құрады, бұл да өткен жылдармен салыстырғанда жақсару болып табылады. Алайда, " меншікті қаржыны басқару " көрсеткіші 38,6% деңгейінде қалып отыр, бұл халық арасында қаржылық жоспарлау дағдыларын одан әрі жетілдіру қажеттігін көрсетеді.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, респонденттердің үштен бірі (30,2 %) өз қаражатын бөлу туралы өз бетінше шешім қабылдайды, әсіресе 50-63 жас тобында. Бұл ретте 30-49 жастағы респонденттердің 35,6% - ы өз ақшаларын ата-аналарына сенеді, ал 18,2% - ы жұбайымен немесе жұбайымен жалпы бюджетті жүргізеді. Бұл қаржылық шешімдер қабылдауда отбасылық және әлеуметтік байланыстардың маңызды рөлін көрсетеді.

Сонымен қатар, зерттеу халық үшін қаржылық өмірдің маңызды аспектілері шоттарды уақтылы төлеу (48,4 %), сатып алуға ұтымды көзқарас (46,4 %) және бюджет мониторингі (43,9%) екенін анықтады. Бұл деректер кедейліктің алдын алу үшін негіз ретінде қаржылық тәртіп пен жауапкершілікті қалыптастырудың маңыздылығын көрсетеді.

Жалпы, жүргізілген зерттеулер Қазақстанда халықтың қаржылық сауаттылығы саласында оң динамика байқалатынын растайды. Дегенмен, жеке қаржыны басқару дағдыларын дамыту және әртүрлі әлеуметтік топтар арасында қаржылық тәртіп деңгейін арттыру сияқты қосымша назар аударуды қажет ететін салалар қалады. Бұл қаржылық білім беруді жақсарту және елдегі қаржылық инклюзияны қолдау бойынша күш-жігерді жалғастыру қажеттілігін көрсетеді.

Қазақстан халқының 2023-2025 жылдардағы қаржылық сауаттылығын зерттеу нәтижелері туралы кесте түріндегі ақпарат:

Кесте 1. Халықтың қаржылық сауаттылығын зерттеу нәтижелері

Жыл	Қаржылық сауаттылықтың индексі, %	Жеке қаржыны басқару, %	Қаржылық қызметтерді қолдану, %
2023	39,52	42,57	40,56
2024	40,3	39,6	40,1
2025	40,5	38,6	40,1

Қазақстан халқының 2023-2025 жылдардағы қаржылық сауаттылығы жөніндегі деректерді талдау 2023 жылғы 39,52% - дан 2023 жылы 40,5% - ға дейін өскен қаржылық сауаттылықтың жалпы индексінің біртіндеп

жақсарғанын көрсетеді. Бұл халық арасындағы қаржылық білім мен дағдылар деңгейіндегі оң динамикуаны көрсетеді.

Айта кету керек, IFG компоненттері әртүрлі динамикуаны көрсетеді. Осы кезеңде қаржы жүйесі туралы хабардар болу деңгейі айтарлықтай өсті-35,45% - дан 42,8% - ға дейін, бұл білім беру бағдарламаларының табыстылығын және қаржылық ақпараттың қолжетімділігінің артқанын көрсетеді. Қаржылық қызметтерді пайдалану шамамен 40% деңгейінде салыстырмалы түрде тұрақты болып қалады, бұл халықтың банктік және сақтандыру өнімдеріне қызығушылығы мен қатысуын сақтайды.

Дегенмен, қаржылық жоспарлаудың тәжірибелік дағдыларының негізгі көрсеткіші болып табылатын меншікті қаржыны басқару деңгейі 2023 жылғы 42,57% - дан 2025 жылы 38,6% - ға дейін біршама төмендеді. Бұл мемлекеттік бағдарламалар мен білім беру бастамалары тарапынан қосымша назар аударуды талап ететін білімді тәжірибелік қолданудағы бар қиындықтарды көрсетеді.

Тұтастай алғанда, деректер қаржылық тұрақтылықты арттыру және кедейлік қаупін азайту үшін қаржылық білім беруді одан әрі дамыту және халықтың қаржылық жоспарлаудың тұрақты дағдыларын қалыптастыру қажеттілігін растайды.

Қазақстанда қаржылық білімнің төмен деңгейімен, ұзақ мерзімді жоспарлау дағдыларының жоқтығымен және жеке және отбасылық бюджеттерді тиімсіз басқарумен байланысты бірқатар өткір проблемалар сақталуда. Көптеген азаматтар қаржылық өнімдер, қызметтер және тәуекелдер туралы жеткілікті білімге ие емес, бұл олардың қаражатын ұтымды басқару мүмкіндігін шектейді. Қаржылық орта барған сайын күрделене түсуде, бірақ халық көбінесе оның өзгеруіне бейімделе алмайды, әсіресе осал топтарға — ауылдық аймақтардың тұрғындарына, зейнеткерлерге, жастарға және табысы төмен адамдарға қатысты.

Мемлекеттік бастамаларға қарамастан, қаржылық кеңес беру мен тұтынушыларды құқықтық қорғауға қол жетімділік шектеулі болып қала береді, әсіресе аймақтарда. Халық әрқашан бюджетті жоспарлауды, шығындарды бақылауды және қаржылық "қауіпсіздік жастығын" құруды білмейді. Көбісі жалақыдан жалақыға дейін өмір сүреді, ұзақ мерзімді салдарын түсінбестен қысқа мерзімді несиелерді пайдаланады, сонымен қатар ұтымды үнемдеу дағдыларына ие емес.

Зерттеулер көрсеткендей, тіпті негізгі білімі барлар да оларды іс жүзінде сирек қолданады. Бұл мінез-құлықтың елеулі алшақтығын көрсетеді, білім қаржылық жауапкершілікке айналмайды. Өзін-өзі қаржылық жоспарлау үшін қажетті негізгі білімі мен дағдылары жоқ оқушылар мен студенттер арасындағы жағдай әсіресе алаңдатады, бұл олардың ересек жаста басталуын қиындатады.

Осылайша, елде қаржылық тұрақты халықтың қалыптасуына кедергі келтіретін жүйелі қиындықтар сақталуда. Бұл проблемалар қолжетімді оқытуды, тәжірибелік дағдыларды дамытуды, қаржылық қызметтердің қолжетімділігін арттыруды және ұзақ мерзімді қаржылық жоспарлау мәдениетін қалыптастыруды қоса алғанда, кешенді тәсілді талап етеді.

Жетістіктер және негізгі бағыттар

Қазақстанда кедейлік деңгейін төмендету үшін қаржылық жоспарлау айтарлықтай нәтиже берді. Кедейлік деңгейі 2001 жылдан бастап 2024 жылға қарай 46,7% - дан шамамен 5% - ға дейін төмендеді. 2006-2021 жылдар аралығында кедейліктен шамамен 5,9 миллион адам шығарылды, ал кедейлердің үлесі 49,5% - дан 8,5% - ға дейін төмендеді. Бұл ретте халықтың табысы соңғы 20 жылда шамамен 21% - ға өсті.

Тиімді қаржы саясатын қалыптастыру және іске асыру орта таптың үлесін халықтың 26% - дан 67% - на дейін ұлғайтуға мүмкіндік берді. Алайда, 2013 жылдан бастап сыртқы экономикалық дағдарыстармен және экономикадағы құрылымдық проблемалармен байланысты бұл өсудің баяулауы байқалады.

Үкімет "инновациялық жоба навигаторы" платформасы сияқты қаржылық жоспарлаудың цифрлық құралдарын белсенді түрде енгізуде. Оның көмегімен 220 000 жұмыс орнын құруға бағытталған 1 300-ден астам инвестициялық жоба бақыланады және үйлестіріледі, оның 30 000-нан астамы іске асырылды. Жалпы, мемлекеттік қолдаудың әртүрлі нысандары арқылы 250 000-нан астам адам қамтылды, соның ішінде субсидияланған жұмыс орындары, ашық нарықтағы жұмыспен қамту және жеке бастамаларды қолдау.

Әлеуметтік қолдауға 2025 жылы 6 трлн теңге бағытталды — бұл 2010 жылмен салыстырғанда 7 есе көп. Бұл қаражат 4,7 миллион адамды — зейнеткерлерді, көп балалы отбасыларды, мүгедектерді, тәрбиешілерді, медицина қызметкерлерін және басқа санаттарды қамтиды. Зейнетақының орташа мөлшері 28% - ға өсті, ал ауыстыру коэффициенті 45,5% - ға жетті, бұл халықаралық стандарттарға сәйкес келеді.

Қаржылық жоспарлау мен әлеуметтік саясат Қазақстандағы кедейлікті төмендетуде шешуші рөл атқарды. Алайда сын - қатерлер сақталып отыр-өңірлік айырмашылықтар, шикізаттық табыстарға тәуелділік және экономиканың өнімділігі мен тұрақтылығын арттыру қажеттілігі.

Қаржы өнімдері (банктік салымдар, сақтандыру, несиелеу, зейнетақы жинақтары) туралы хабардарлықты арттыру көптеген азаматтарға кірістер мен шығыстар туралы шешім қабылдауға жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік берді. Оқушыларға, студенттерге және ересектерге жеке және отбасылық бюджеттерді басқару дағдыларын үйрету бағдарламалары елдің әртүрлі аймақтарында іске қосылды, бұл негізгі қаржылық білімнің, әсіресе жастар арасында қолжетімділігін арттыруға көмектесті.

Оң нәтижелер халықтың бір бөлігінің мінез-құлқының өзгеруінде де байқалады. Көптеген азаматтар бюджетті жүргізе бастайды, шығындарды жоспарлайды, қаржылық қауіпсіздік жастығын құруға тырысады. Халықтың кейбір санаттары, әсіресе ірі қалалардың тұрғындары мен жастары — қаржыны, инвестицияларды және жинақтарды бақылау үшін мобильді қосымшаларды белсенді қолдана бастайды.

Сонымен қатар, қаржылық инклюзия мәселелеріне көбірек көңіл бөлудің арқасында шалғай өңірлерде банктік және микроқаржылық қызметтерге қолжетімділік кеңейтілді. Бұл бұрын қамтылмаған популяцияларға қаржылық

жоспарлаудың негізгі принциптерін қолдануды бастауға мүмкіндік береді, бұл олардың кедейлікке осалдығын төмендетуі мүмкін.

Дегенмен, оң тенденцияларға қарамастан, нәтижелер шектеулі болып қалады: бюджетті жоспарлау және жинақ бойынша практикалық дағдылар деңгейі әлі де төмен. Бюджетті жүйелі түрде жүргізетін және жинақтарды кейінге қалдыратын халықтың үлесі қажетті деңгейден төмен болып қалады. Көптеген азаматтар ағымдағы шығындарды жабу үшін әлі де қысқа мерзімді несиелерге жүгінеді, бұл тұрақсыз қаржылық мінез-құлықты көрсетеді.

Осылайша, Қаржылық жоспарлау Қазақстандағы кедейлікті төмендету ісінде елеулі, бірақ әзірге қалыпты нәтижелер бере бастайды. Әрі қарайғы жетістіктер қаржылық білім беруді жүйелі түрде енгізуге, халықтың осал топтарына бейімделген бағдарламаларға және білімге ғана емес, дағдыларға практикалық бағдарлануға байланысты.

Ұсыныстар:

Қазақстанда қаржылық жоспарлаудың тиімділігін арттыру және кедейліктің алдын алу үшін, әсіресе ауыл тұрғындары, зейнеткерлер, әйелдер мен жастар сияқты халықтың осал топтарына бағытталған қаржылық сауаттылық бағдарламаларын кеңейту және күшейту қажет. Білім беру бастамалары тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар бюджеттеу, шығындар мен жинақтарды жоспарлау және қарыздарды басқарудың практикалық дағдыларын қамтуы керек. Қаржылық инклюзияға ықпал ететін және қаражатты басқаруды жеңілдететін қол жетімді және ыңғайлы цифрлық қаржылық қызметтерді дамыту маңызды. Ұзақ мерзімді жинақ пен сақтандыруды ынталандыру үшін адамдарға қаржылық қауіпсіздік жастығын құруға көмектесу үшін салықтық жеңілдіктер немесе мемлекеттік субсидиялар сияқты қолдау шаралары енгізілуі керек. Қаржылық жоспарлау бойынша консультациялар мен кәсіби көмектің қолжетімділігін арттыру халыққа саналы шешімдер қабылдауға және қателіктерден аулақ болуға мүмкіндік береді. Мектеп бағдарламаларына қаржылық білім беруді енгізу ерте жастан бастап дұрыс қаржылық әдеттерді қалыптастыру үшін негіз жасайды. Ақырында, ақпараттық науқандарды жүргізу үшін БАҚ пен әлеуметтік медианы белсенді пайдалану мінез-құлық үлгілерін өзгертуге, қаржылық тәртіпті арттыруға және ақшаға жауапкершілікпен қарау мәдениетін нығайтуға көмектеседі.

Қорытынды

Қазақстан Республикасында қаржылық жоспарлау әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етуде және кедейлік деңгейін төмендетуде шешуші рөл атқарады. Соңғы екі онжылдықта мемлекет бұл бағытта айтарлықтай прогреске қол жеткізді: кедейлік деңгейі 9 еседен астам төмендеді-2000 жылдардың басындағы халықтың жартысына жуығы 2024 жылы 5% - дан аз. Бұл қаржылық реттеудің мақсатты саясатының, бюджеттік құралдарды белсенді пайдаланудың, сондай-ақ атаулы әлеуметтік қолдау бағдарламаларын енгізудің арқасында мүмкін болды.

Табыстың маңызды факторларының бірі мемлекеттік қаражатты стратегиялық бөлу болды. Әлеуметтік шығыстардың едәуір ұлғаюы — 2025 жылы 6 триллион теңгеге дейін-миллиондаған мұқтаж азаматтарды: зейнеткерлерді, көп балалы отбасыларды, мүмкіндігі шектеулі адамдарды, жұмыссыздарды және халықтың басқа да осал топтарын қамтуға мүмкіндік берді. Сондай-ақ зейнетақыны арттыруға, Әлеуметтік сала қызметкерлерінің табысын қолдауға және жұмыспен қамтудың субсидияланған бағдарламалары арқылы тұрақты жұмыс орындарын құруға көп көңіл бөлінді.

Дегенмен, қол жеткізілген жетістіктерге қарамастан, Қазақстанда белгілі бір әлеуметтік-экономикалық сын-қатерлер сақталуда. Олардың ішінде кедейлік деңгейіндегі өңірлік теңгерімсіздіктер (әсіресе ауылдық және оңтүстік өңірлерде), аз қамтылған азаматтар үшін сапалы білім мен медициналық қызметтерге қолжетімділіктің шектелуі, сондай — ақ экономиканың сыртқы экономикалық конъюнктураға және шикізат экспортына тәуелділігі бар. Бұл факторлар кедейліктің одан әрі төмендеуін тежеуі мүмкін және қаржылық және әлеуметтік жоспарлау шеңберінде икемді, бейімделгіш шешімдерді қажет етеді.

Жалпы, Қазақстанда қаржылық жоспарлау кедейлікпен күрес құралы ретінде өзінің тиімділігін дәлелдеді деген қорытынды жасауға болады. Мемлекет кедейлік шегінен төмен тұратын халықтың үлесін азайтып қана қоймай, тұрақты және инклюзивті экономикалық өсудің негізін қалады. Болашақта осы жетістіктерді сақтау және нығайту үшін атаулы қолдау саясатын жалғастыру, адами капиталға инвестиция салу, халықтың қаржылық сауаттылығын дамыту және ресурстарды бөлудің институционалдық тетіктерін нығайту қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. www.gov.kz.
2. www.fingramota.kz.
3. elordainfo.kz.
4. <https://nationalbank.kz> ҚР азаматтарының несиелік жүктемесі, қаржылық тұрақтылық туралы есептер.
5. <https://stat.gov.kz> ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі, Ұлттық статистика бюросы. «Халықтың өмір сүру деңгейі» бойынша жыл сайынғы статистикалық жинақтар.
6. <https://finreg.kz> Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі. «Қазақстан Республикасындағы тұтынушылық несиелеу нарығының жағдайы туралы» талдамалық шолулар.
7. <https://enbek.gov.kz> Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі. «Кедейлікпен күрес және әлеуметтік қолдау шаралары» туралы баяндамалар.
8. Нұрмұханбетова А.Б. «Қазақстандағы қаржылық сауаттылық деңгейі мен тұтынушылық несиелеудің өзара байланысы» // Қаржы – Финансы журналы, 2022, №3.

9. Дүйсенбекова Л.Р. «Қазақстан халқының қарыздық жүктемесі мен кедейлік қаупі: әлеуметтік-экономикалық талдау» // Қоғам және Дәуір, 2023, №2.

10. «Халықтың қаржылық әл-ауқаты және әлеуметтік теңсіздік мәселелері» // Экономика және статистика, 2021, №4.

11. «Қазақстан Республикасындағы қаржылық сауаттылықты арттыру тұжырымдамасы (2020–2024 жж.)» – ҚР Ұлттық Банкі мен Қаржы министрлігі бірлескен құжаты.

12. «Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары» – ҚР Президентінің Жарлығы, 2021 жылғы 15 ақпан № 154.

REFERENCES

1. nationalbank.kz KR azamattarynyn nesielik zhyktemesi, karzhylyk turaktylyk turaly esepter.

2. www.gov.kz.

3. www.fingramota.kz.

4. elordainfo.kz.

5. stat.gov.kz KR Strategijalyk zhosparlau zhane reformalar agenttigi, Ulttyk statistika bjurosy. «Halyktyn omir syru dengeji» bojynsha zhyl sajyngy statistikalyk zhinaktar.

6. finreg.kz Karzhy narygyn retteu zhane damytu agenttigi. «Kazakstan Respublikasyndagy tutynushylyk nesieleu narygynyn zhagdajy turaly» taldamalyk sholular.

7. enbek.gov.kz Kazakstan Respublikasy Enbek zhane halykty aleumettik korgau ministrliги. «Kedejlikpen kyres zhane aleumettik koldau sharalary» turaly bajandamalar.

8. Nurmuhambetova A.B. «Kazakstandagy karzhylyk sauattylyk dengeji men tutynushylyk nesieleudin ozara bajlanysy» // Karzhy – Finansy zhurnaly, 2022, №3.

9. Dyjsenbekova L.R. «Kazakstan halkynyn karyzdyk zhyktemesi men kedejlik kaupi: aleumettik-jekonomikalyk taldau» // Kogam zhane Dauir, 2023, №2.

10. «Halyktyn karzhylyk al-aukаты zhane aleumettik tensizdik maseleleri» Jekonomika zhane statistika, 2021, №4.

11. «Kazakstan Respublikasyndagy karzhylyk sauattylykty arttyru tuzhyrymdamasy (2020–2024)» – KR Ulttyk Banki men Karzhy ministrliги birlesken kuzhaty.

12. «Kazakstan Respublikasynyn 2025 zhylga dejingi ulttyk damu zhospary» – KR Prezidentinin Zharlygy, 2021 zhylgy 15 akpan № 154.

Ажибаева Г. М.,
магистр менеджмента,
доцент
gulzhan121983@mail.ru

Костанайский
социально-технический
университет
имени академика З. Алдамжара,
110000 г. Костанай, пр. Кобыланды Батыра, 27

ФИНАНСОВОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ДЛЯ СНИЖЕНИЯ УРОВНЯ БЕДНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ

***Аннотация.** В статье рассматривается роль финансового планирования как инструмента снижения уровня бедности в Республике Казахстан. Особое внимание уделяется важности развития финансовой грамотности среди населения как ключевого фактора принятия обоснованных экономических решений и достижения финансовой стабильности. Анализируются текущие проблемы, связанные с низким уровнем финансового образования, отсутствием навыков долгосрочного планирования и неэффективным управлением личным и семейным бюджетами. На основе статистических данных и социологических исследований раскрываются отношения между финансовым поведением граждан и риском бедности.*

***Ключевые слова:** финансовое планирование, финансовая грамотность, уровень бедности, финансовый долг, финансовая нестабильность, долговая нагрузка.*

Azhibayeva G. M.,
Master of Management,
gulzhan121983@mail.ru

Kostanay Social-Technical University
named after Z. Aldamzhar,
110000 Kostanay, ave. Koblandy Batyr, 27

FINANCIAL PLANNING FOR POVERTY REDUCTION IN KAZAKHSTAN

***Abstract.** The article examines the role of financial planning as a tool for reducing poverty in the Republic of Kazakhstan. Special attention is paid to the importance of developing financial literacy among the population as a key factor in making informed economic decisions and achieving financial stability. The current problems associated with a low level of financial education, lack of long-term planning skills, and inefficient management of personal and family budgets are analyzed. Based on statistical data and sociological research, the relationship between the financial behavior of citizens and the risk of poverty is revealed.*

***Keywords:** financial planning, financial literacy, poverty level, financial debt, financial instability, debt burden.*